

TÜRKİYE'DE ALKOLLÜ İÇKİ KÜLTÜRÜ VE HANEHALKI ALKOL HARCAMALARI

ALCOHOLIC BEVERAGES CULTURE AND EXPENDITURE AMONG TURKISH HOUSEHOLDERS

Kemal Aydın

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
kaydin709@mail.com

Öz

Bu makalede Türkiye İstatistik Kurumu'nun tüketim harcamaları anketlerinin mikro verilerinden hareketle yaklaşık 52 bin hanenin aylık alkol tüketim oran ve harcamaları sosyo ekonomik değişkenler ile olan korelasyonları çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye genelinde 1994 yılından 2006'ya kadar 12 yıl içinde hanelerin toplam yüzde 7,6'sı düzenli olarak alkol tüketmiştir ve geri kalan yüzde 92'nin harcama kalemlerinde alkol yer almamaktadır. Alkol tüketimi 2000'li yıllardan itibaren artış eğilimindedir. 2003 ile 2006 yılları arasında haneler alkollü içkilere dört yılda her ay ortalama 32 TL harcamışlardır. Özellikle gelir, eğitim durumu ve cinsiyet alkol tüketimi alışkanlık ve harcamalarında etkili faktörlerdir. Diğer ülkelere oranla Türkiye'de alkol tüketimi düşük seviyededir. Sonuçların da gösterdiği gibi en yüksek %20'lik dilimde yer alan hanelerde bile alkol tüketim oranı %15'i geçmemektedir. Alkol tüketimi ve sigara alışkanlıkları birlikte değerlendirildiğinde Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye arasında ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde alkol tüketim alışkanlıkları hane düzeyinde en az %65-70, sigara alışkanlıkları da %10-15 civarındadır. Türkiye'de ise bu durumun tersi söz konusudur. Türkiye'de sigara alışkanlıkları haneler düzeyinde %60-65 iken alkol alışkanlıkları bu araştırma da ortaya çıktığı gibi en fazla %8'dir. Türkiye'de dini ve kültürel nedenler ile düşük olan alkol tüketiminin yerini sigara doldurmaktadır.

Anahtar kelimeler: Alkol alışkanlığı, Alkol tüketim harcamaları, Hanehalkı, Türkiye

Abstract

This paper analyzes the monthly alcohol consumption rates and expenditures of about 52,000 households within the framework of their correlations with socio-economic variables. According to the research results, 7.6 percent of the total households regularly consumed alcohol from 1994 to 2006 throughout Turkey. Alcohol consumption has been experiencing an upward trend since 2000s. Specifically income, education level, and being male are predominant factors in alcohol consumption habits and expenditures. Alcohol consumption in Turkey is lower compared to other countries. As shown by the results, alcohol consumption rate does not exceed 15% even in households from the highest 20% income quintile. When alcohol consumption and smoking habits are evaluated together, interesting results arise between the European Union Member States and Turkey. In European Union countries, the rate of alcohol consumption habits is at least 65-70% in households and smoking habits are around 10-15%. The opposite is valid for Turkey. Smoking habits in Turkey is at a rate of 60-65% in households, whereas the rate of alcohol habits is 8% at its highest as also revealed by this research. In Turkey, smoking replaces the alcohol consumption which is low due to religious and cultural reasons.

Key words : Alcohol consumption culture, alcohol spending, households, Turkey

Giriş

Bu çalışma Türkiye’de hanelerin alkol tüketim alışkanlıklarını analiz ederek alkol alışkanlıkları ve tüketimini sosyo ekonomik ve kültürel boyutu ile incelemektedir. Türkiye’de alkol tüketimi çok sık gündeme gelmesine rağmen bu konu üzerinde sistematik araştırmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Alkol tüketimi ile ilgili yayınlanan istatistikî veriler genellikle yılda kaç litre alkol üretilip tüketildiğini içeren basit bilgilerden öteye geçmemektedir. Türkiye’de alkol tüketim oranı nedir, nüfusun yüzde kaçı ne sıklıkta alkol tüketmektedir gibi temel konuları ele alıp alkol tüketiminin toplumda karşılığının ne olduğunu bilmeden yapılan yorumlar bu konuyu etraflıca anlamamızı güçleştirmektedir.

Türkiye’de alkol tüketim alışkanlık ve kültürünü isabetli bir şekilde tahmin edebilmek için başvurulması gereken en önemli veri kaynakları Türkiye İstatistik Kurumu’nun her yıl düzenli olarak uyguladığı hanehalkı tüketim harcamaları anketleridir. Bu anketlerin mikro verileri incelendiğinde hanelerin her türden yiyecek ve içecek kullanma ve satın alma davranışlarını ayrıntıları ile analiz etmek mümkündür. Bu çalışmada 2003 ve 2006 yılları arasında Türkiye’de hanelerin alkol tüketim harcamaları sosyo ekonomik ve demografik faktörler çerçevesinde Türkiye’de alkol tüketim kültürünün özellikleri incelenmiştir.

Alkol tüketimi ile ilgili yayınlan istatistikî veriler kısaca özetlendiğinde Türkiye Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu’nun (TAPDK) verilerine göre alkol üretim ve tüketimi her yıl artış eğilimindedir ancak yayınlanan verilerde potansiyel tüketicilerin sosyo ekonomik ve demografik özelliklerini inceleyen araştırma sonuçları henüz literatürde yer almamıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Sağlık Verileri 2010, Eurostat İstatistik Veritabanı ve Dünya Sağlık Örgütü’nün verdiği en son bilgilere göre 2010 yılı itibarı ile Avrupa’da 30 ülke içinde kişi başı 1,4 litre ile en az alkol tüketen ülke Türkiye’dir. Türkiye’nin ardından 5,3 litre ile Malta, 6,8 litre ile Norveç, 6,9 litre ile İsveç en az alkol tüketilen Avrupa ülkeleridir. OECD’nin verilerine göre Avrupa Birliği ülkelerinde kişi başına alkol tüketimi 10,8 litredir. Türkiye, Malta, Norveç, İsveç ve İzlanda en düşük alkol tüketiminin olduğu ülkelerdir. Alkol tüketiminin en yüksek olduğu ülkeler ise Estonya, Macaristan ve Fransa olarak sıralanmıştır. OECD’nin raporuna göre ortalama alkol tüketimi birçok Avrupa Birliği ülkesinde 1980-2008 döneminde düşme eğilimine girmiştir. Türkiye’de ise aynı dönemde kişi başı alkol tüketimi %22 oranında düşerek 1,4 litreye indiğini belirtmektedir(TAPDK, 2009, OECD 2010).

Alkol tüketimi ile ilgili Türkiye’de yapılan diğer çalışmalar ise genellikle lise ve üniversite öğrencilerinin madde kullanma, alkol ve sigaraya başlama ortamları gibi konular etrafında yoğunlaşmaktadır (Özcan 2002; Alikashiöglu 2004; Ekukulu 2004). Türkiye genelinde alkol tüketim oranının %20’lerde olduğu tahmin edilmektedir fakat denek sayılarına bakıldığında anket yapılan denekler bir kaç bin kişiyi geçmemektedir ve sonuçlar güvenilir olmaktan uzaktır (Sözen 2000; Kıran 2006). Literatür taramasında Türkiye İstatistik Kurumu’nun mikro verilerini kullanarak daha önce alkol alışkanlık ve harcamalarını analiz eden herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısı ile bu çalışma bir ilktir ve denek sayısı bakımından da değerlendirildiğinde Türkiye genelinde alkol tüketim oranını tahmin etmede şimdiye kadar yapılan en kapsamlı çalışmadır.

Veriler ve Yöntem

Bu makalede 1994 ile 2006 yılları arasında her yıl yapılan “Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları” anketlerinin mikro verileri kullanılmıştır. Söz konusu anketler CD’lerde araştırmacılara ücret karşılığında sunulmaktadır. Bu çalışmada 2003 yılına ait 25.764, 2004 yılına ait 8.544, 2005 yılına ait 8.559 ve 2006 yılına ait 8.751 hane olmak üzere toplam 51.618 hanenin 4 yıllık aylık ortalama alkol tüketim oranları ve harcamaları hane reisinin aylık geliri, eğitim durumu, cinsiyeti, mesleği, kır-kent ve yıllara göre analiz edilmiştir. Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Anketleri üç ayrı dosya halinde ham veriler olarak araştırmacılara sunulmuştur ancak özellikle harcama dosyası ile hane bilgilerini birleştirmek çok zaman alıcı ve zor bir süreçtir.

Bu makalede SPSS programı ile eğitim durumu, aylık gelir ve yaş değişkenleri tekrar düzenlenmiştir ve gelirler Yeni Türk Lirası cinsinden hesaplanmıştır. Eğitim durumu beş kategoride, gelir yüzde yirmilik dilimlerde ve yaş grupları da kendi içinde tekrar altı kategoride sınıflandırılmıştır. Hane halklarının sosyo-ekonomik durumu ile tüketim harcamaları dosyası, hanehalkı reisi referans alınarak bülten numaralarına göre birleştirilmiştir. Gruplar arasındaki alkol harcamalarının ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını karşılaştırmak amacı ile tek yönlü varyans analizi, çoklu ve lojistik regresyon istatistik metotları kullanılmıştır. Ki-kare F testleri ve regresyon analizlerindeki bir yıldız (*) $p < .05$, iki yıldız (**), $< .0,01$, üç yıldız (***), $p < 0,001$, dört yıldız (****) ise $p < .0,0001$ anlamlılık değerini göstermektedir.

Analiz Sonuçları

Tablo 1. Yıllara göre alkollü içki alışkanlık ve harcamaları (2003-2006)

Yıllar	Dâhil		Hariç		N	Toplam %
	N	%	%	N		
	3923	7,6	92,4	47,695	51618	100
Aylık alkol tüketim harcamaları						
Yıllar	N	%	Ortalama	Std. sap.	Medyan	Toplam %
2003	1964	7,6	26	44	13	25,764
2004	713	8,3	31	41	18	8,544
2005	691	8,1	42	59	22	8,559
2006	555	6,3	42	68	23	8751
Toplam	3923	7,6	32	51	16	51,618
ANOVA						
	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Ortalama square	F test	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1.86E+17	3	6.19E+16	23	0,134	0,018
Gruplar içi	1.02E+19	3919	2.59E+15	-	-	-
Toplam	1.04E+19	3922	-	-	-	-

Tablo 1’de 2003 ile 2006 yılları arasında 51.618 hanenin aylık ortalama alkol tüketimi oranları ve alkol harcamaları sunulmuştur. 2003 yılında toplam 25.764 haneden 1.964’ü anket yapılan aylarda alkol tükettiğini beyan etmiştir. 2004 yılında toplam 8.544 hanenin yüzde 8,3’ü, 2005 yılında 8.559 hanenin yüzde 8,1’i ve 2006 yılında 8.751 hanenin yüzde 6,3’ü olmak üzere aylık ortalama alkol tüketimi oranı 4 yılda toplam olarak yüzde 7,6’dır.

1994 yılında 26.185 hane ile yapılan aynı ankette Türkiye’de alkol tüketimi oranı %8 olarak gerçekleşmiştir (Aydın ve Bedlek 2008). 1994 yılından 2006 yılına kadar Türkiye genelinde yaklaşık 72 bin hanenin aylık ortalama alkol tüketim oranı yüzde 7,8’dir.

2003 ile 2006 yılları arasında haneler alkole ayda ortalama olarak 2003 yılında 26 TL, 2004’de 31 TL, 2005 ve 2006 yıllarında 42 TL olmak üzere 4 yılda ortalama olarak her ay 32 TL harcamışlardır. Anketler çok sayıda haneyi kapsadığı ve Türkiye genelinde olduğu için ortalamalar, standart sapma ve medyan değerleri arasında anlamlı farklar ortaya çıkmaktadır. Anova testinin sonuçlarına göre alkol tüketimi harcamalarında yıllara göre farklılık anlamlıdır. 2003 yılına göre 2004, 2005 ve 2006 yıllarındaki denek sayıları az olmasına rağmen sonuçlar alkol tüketiminin artış eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Kır ve kentlere göre alkol satın alma ve ortalama alkollü içki harcaması (2003-2006)

Kır-Kent	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam % N
Kır	1215	6,5	36,2	60	18	18672
Kent	2708	8,3	30,5	46	16	32751
Toplam	3923	7,4	32,7	51	16	51423
ANOVA						
	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	2.748E16	1	2.748E16	10	0,052	0,003
Gruplar içi	1.032E19	3921	2.631E15	-	-	-
Toplam	1.035E19	3922	-	-	-	-

Kırsal bölgelerde 4 yılda aylık alkol tüketim oranı yüzde 6,5, kentlerde ise yüzde 8,3'tür. Ancak kırsal bölgelerde yaşayan hanelerin dört yılda aylık alkol tüketim harcamaları kentlerde oturan hanelere göre ortalama 6 TL daha fazladır. Test sonuçlarına göre de kır ve şehirler arasında anlamlı istatistiksel farklar vardır fakat eta kare sonuçlarının da işaret ettiği gibi bu farklılığın derecesi düşüktür.

Tablo 3. Yaş gruplarına göre alkollü içki satın alma ve ortalama alkollü içki harcamaları (2003-2006)

Yaş	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
29 & altı	801	6,7	35	59	19	12033
30-39	833	7,6	23	31	13	10910
40-49	1069	9,2	31	49	16	11651
50-59	797	9,5	38	63	20	8378
60+	423	5	34	42	18	8448
Toplam	3923	7,6	32	51	16	51420
ANOVA						
	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1.123E17	4	2.807E16	10****	0.104	0.011
Gruplar içi	1.023E19	3918	2.612E15	-	-	-
Toplam	1.035E19	3922	-	-	-	-

Hane halkı reislerinin yaşları açısından analiz edildiğinde 40 ile 59 yaşlarında olan hane halkı reislerinde diğerlerine göre alkol tüketimi %3 daha fazladır. En düşük alkol tüketim oranı %5 ile 60 ve üzeri yaşlarda olan hane halkı reisleri arasındadır. Aylık alkol tüketim oranı sırası ile 29 yaş ve daha alt yaşlarda bulunanlarda %6,7, 30-39 arasında %7,6, 40-49 yaşları arasında olanlarda %9,2, 50-59 yaşları arasında olanlarda %9,5, 60 ve üzeri yaşlarda olanlarda da %5'tir. 2003 ve 2006 yılları arasında aylık ortalama alkol harcamaları yaş kategorileri

itibari ile 35, 23, 31, 38, 34 ve 32 TL olmuştur. Anova testinin sonucuna göre alkol harcamaları ile yaş kategorileri arasında istatistiksel farklar anlamlıdır.

Tablo 4. Aylık gelir ve alkol tüketimi (2003-2006)

Gelir	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
1nci %20	318	3	28	65	13	10449
2 ^{nci} %20	413	4,1	25	33	13	10076
3 ^{ncü} %20	644	6,3	28	41	14	10250
4 ^{üncü} %20	956	9,4	31	45	17	10127
5 ^{nci} %20	1592	15,1	36	57	20	10518
Toplam	3923	7,6	32	51	16	51420
ANOVA						
	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	7.202E16	4	1.800E16	7****	0,083	0,007
Gruplar içi	1.027E19	3918	2.622E15	-	-	-
Toplam	1.035E19	3922	-	-	-	-

Her türlü harcama grubunda en önemli faktör olan gelir durumuna göre alkol tüketimi oranları ve harcamaları analiz edildiğinde alkol tüketim oranlarında anlamlı farklar varken aylık alkol harcamalarında çok fazla bir fark gözükmemektedir. Örneğin ilk %20'lik dilimde yer alan 10.449 hanede alkol tüketimi oranı sadece %3 ve aylık ortalama alkol tüketimi harcaması 28 TL, ikinci %20'de yer alan 10.076 hanede alkol tüketimi oranı %4,1 ve ortalama aylık alkol harcamaları 25 TL, üçüncü %20'lik dilimdeki 10.250 hanenin %6,3'u ayda ortalama 28 TL, dördüncü %20'lik dilimde yer alan 10.127 hanenin %9,4'u ayda ortalama 31 TL ve en yüksek besinci %20'lik dilimde yer alan 10.518 hanenin %15,1'i alkolle 4 yılda ayda ortalama 36 TL ödemişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi Türkiye'de en yüksek gelir diliminde yer alan hanelerde bile alkol tüketim oranı %15'i geçmemektedir.

Tablo 5. Eğitim durumu ve alkol tüketimi (2003-2006)

Eğitim durumu	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
İlkokul ve alt	103	1,6	28	34	13	6434
İlkokul	1477	5,7	31	56	14	26126
İlköğretim	494	9,1	34	59	17	5441
Lise	1103	11,3	30	45	16	9779
Üniversite	667	19,7	35	44	21	3387
Yüksek Lisans	79	31,2	37	46	24	253
Toplam		7,6	32	51	16	51420

Tablo 5 (devam)

ANOVA						
-	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1.668E16	5	3.335E15	1.2	0.040	0,002
Gruplar içi	1.033E19	3917	2.637E15	-	-	-
Toplam	1.035E19	3922	-	-	-	-

Bir diğer önemli faktör olan eğitim durumuna göre alkol tüketimi de gelir durumu ile benzerlik göstermektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe alkol tüketimi oranı da yükselmektedir ancak alkol harcamaları bakımından çok büyük farklar gözükmemektedir. İlkokuldan daha düşük eğitim seviyesine sahip olan hanehalkı reislerinde alkol tüketimi oranı sadece %1,6, ilkokul mezunları arasında %5,7, ortaokul ve dengi mezunları arasında %9,1, lise mezunları arasında %11,3, üniversite mezunlarında %19,7 iken yüksek lisans ve doktora derecesi olanlar arasında da %31,2'dir. Eğitim seviyelerine göre en düşük eğitim seviyesinden en yükseğine aylık ortalama alkol harcamaları sırası ile 28, 31, 34, 30, 35 ve 37 TL'dir. Ancak Anova testinin sonuçlarına göre farklı eğitim düzeyleri arasında aylık ortalama alkol tüketimi harcamalarında farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 6. Mesleki durum ve alkol tüketimi (2003-2006)

Meslekler	N	%	Ortalama	Std. sap.	Medyan	Toplam N
Üst düzey yöneticiler	682	13,3	39	69	18	5118
Profesyonel meslekler	335	15	31	38	21	2233
Teknik personel	254	14,9	31	35	17	1694
Büro elemanları	161	10	29	45	13	1585
Hizmet ve satış elemanları	257	7,5	26	38	13	3414
Tarım ve hayvancılık	300	4	38	78	18	7341
Sanatkârlar	434	7	24	31	14	6137
Makine operatörleri	337	8,1	28	46	14	4154
Nitelik gerektirmeyen işler	181	4,1	24	39	11	4353
Toplam	2941	7,5	31	53	16	36029
ANOVA						
-	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1.032E17	8	1.289E16	4,6****	.112	0,012
Gruplar içi	8.158E18	2932	2.782E15	-	-	-
Toplam	8.261E18	2940	1.289E16	-	-	-

Alkol tüketimi oranları ve aylık ortalama alkol harcamaları yöneticilerde %13,3 ve 39 TL, profesyonel meslek mensupları arasında %15 ve 31 TL, teknik personeller arasında %14,9 ve 31 TL, büro ve müşteri hizmetlerinde çalışanlarda %10 ve 29 TL, hizmet ve satış elemanları arasında %7,5 ve 26 TL, tarım ve hayvancılık meslekleri arasında %4 ve 38 TL, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar arasında %7 ve 24 TL, tesis ve makine operatörleri arasında %8,1 ve 28 TL, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlarda %4,1 ve 24 TL'dir. Anova test sonuçlarına göre meslekler arasında aylık harcama bakımından anlamlı istatistiksel farklar vardır. Bir diğer sonuç ise tarım ve hayvancılık mesleğine mensup hanelerde alkol tüketimi oranı %4 ile en düşük seviyede olmasına rağmen aylık ortalama alkol tüketimi harcaması 38 TL ile yöneticilerden sonra alkole en çok harcama yapan meslek grubudur. Sonuçların da işaret ettiği gibi Türkiye'de alkol tüketimi gelir ve eğitim düzeyi yüksek ve profesyonel mesleklerde çalışanlarda diğer gruplara oranla daha görünürdür fakat yüksek gelir ve eğitim grubu arasında bile %20'yi ancak bulmaktadır. Türkiye'de hanelerin %90'nından fazlasında düzenli alkollü içki tüketimi yer almamaktadır.

Aşağıdaki iki tabloda alkol harcama ve alışkanlıklarını biraz daha farklı boyutu ile anlamak için lojistik ve çoklu regresyon istatistik tekniği ile analiz edilmiştir. Tablo 7'de aylık alkol harcamalarına etki eden faktörler regresyon analizi ile test edilmiştir.

Tablo 7. Alkol tüketimi regresyon analizi

	B	Std. Sap.	Beta	T	Sig
(Constant)	4.545E7	3633391.079	.007	12.510	.000****
Y2004	981932.126	2501665.695	.115	.393	.695
Y2005	1.556E7	2235606.881	.111	6.960	.000****
Y2006	1.631E7	2436472.705	-.058	6.695	.000****
Cinsiyet	-1.306E7	3753810.920	-.005	-3.479	.001**
İlkokul altı	-	5712892.256	-.025	-.295	.768
İlkokul	-	2660748.176	-.045	-1.011	.312
Lise	-	2780395.691	-.045	-1.839	.066
Üniversite	-	3204613.620	-.012	-1.904	.057*
Yüksek Lisansa	-	6348686.045	.001	-.703	.482
Üst düzey yöneticiler	167270.337	2615649.164	-.032	.064	.949
Teknik personel	-	3592333.365	-.029	-1.857	.063
Büro ve müşteri hizmetleri	-	4334137.023	-.045	-1.702	.089

Tablo 7 (devam)

Ticaret	- 9442271.31	3577741.687	-.004	-2.639	.008**
Tarım hayvancılık	-1.326E7	3539754.788	-.081	-.198	.843
Sanatkârlar	-1.046E7	2992172.453	-.057	-4.433	.000****
Tesis ve makine operatörleri	-1.061E7	3287818.755	-.043	-3.180	.001**
Nitelik gerektirmeyen işler	-1.061E7	4128719.077	-.064	-2.570	.010*
Kent	- 7062010.61	2060436.612	-.054	-3.427	.000****
Gelir (1nci %20)	-1.022E7	3413096.508	-.079	-.064	.003**
Gelir (2nci %0)	-1.329E7	3081783.861	-.067	-.054	.000****
Gelir (3ncü %20)	- 9345231.24	2552925.842	-.040	-.079	.000****
Gelir (4ncü %20)	- 4774504.65	2155911.057	.007	-.067	.027*
Adjusted R square	0.036	-	-	-	-
Denek sayısı	51,618	-	-	-	-
F	7****	-	-	-	-

(*) $p < .05$; (**) $p < .01$; (***) $p < .001$; (****) $p < .0001$

Çoklu regresyon analizlerinin sonuçlarına göre sosyo ekonomik ve demografik faktörlerin alkol harcamalarına göreli etkileri test edildiğinde 2003 ile 2004 yıllarında alkol harcamalarında herhangi bir anlamlı istatistiksel fark yok iken 2005 ve 2006 yıllarında alkol harcamalarında anlamlı artışlar gerçekleşmiştir. Kadınlar erkeklere göre daha az alkol harcaması yapmaktadırlar. Eğitim düzeyleri açısından ise eğitim düzeyi arttıkça alkol tüketim alışkanlıkları da artmaktadır fakat alkol tüketimi harcamalarında eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklar yoktur. Tüm eğitim gruplarının aylık alkol harcamaları birbirine çok yakındır. Mesleki kategoriler dikkate alındığında ticaret, sanatkârlar, makine operatörleri ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların aylık ortalama alkol harcamaları diğer meslek mensuplarına göre daha azdır. Regresyon analizinin sonucuna göre kentlerde ikamet eden haneler kırsal bölgelerde ikamet edenlere göre alkole daha az para harcamaktadırlar ve gelir arttıkça doğru orantılı olarak aylık alkol tüketim harcaması da artmaktadır. Kentlerde yaşayanların kırsal bölgelerde oturanlara göre daha az harcama yapması belki de fiyatların kentlerde daha ucuz olmasından kaynaklanıyor olabilir. R kare sonucuna göre test edilen tüm değişkenler aylık alkol harcamalarının %36'sını açıklamaktadır.

Tablo 8. Alkol alışkanlıkları lojistik regresyon analizi

	B	S.E	Wald	Sig	Exp(B)
y2004	.136	.053	6.655	.010*	1.145
y2005	.075	.047	2.549	.110	1.078
y2006	-.207	.051	16.633	.000***	.813
Kent	.068	.043	2.464	.116	1.070
Gelir (1nci %20)	-.380	.072	27.572	.000****	.684
Gelir (2 nd 20%)	-.296	.065	20.458	.000****	.744
Gelir (4 rd 20%)	.316	.054	33.878	.000****	1.372
Gelir (5 th 20%)	.670	.054	156.357	.000****	1.955
İlkokul ve alt	-1.326	.115	132.827	.000****	.266
İlkokul	-.314	.056	32.030	.000****	.730
Lise	.075	.059	1.614	.204	1.078
Üniversite	.487	.070	48.803	.000****	1.628
Yüksek Lisans	1.020	.149	46.940	.000****	2.773
Üst düzey yöneticiler	.094	.056	2.860	.091	1.099
Teknik personel	.180	.079	5.269	.022*	1.198
Büro ve müşteri hizmetleri	-.175	.092	3.631	.057	.839
Ticaret	-.163	.075	4.764	.029*	.850
Tarım hayvancılık	-.367	.073	25.364	.000****	.693
Sanatkarlar	-.107	.062	2.992	.084	.898
Tesis ve makine operatörleri	-.048	.068	.485	.486	.954
Nitelik gerektirmeyen işler	-.401	.084	22.668	.000****	.670
Cinsiyet	-.213	.077	7.645	.006****	.808
Constant	-2.465	.075	1068.520	.000****	.085
-2 Log likelihood	25736.667				
Chi square	14				
Nagelkerke R square	-				
Yüzdelik	92.4				
Serbestlik derecesi	22				
Denek sayısı	51618				

(*) $p < .05$; (**) $p < .0,01$; (***) $p < 0,001$; (****) $p < .0,0001$

Lojistik regresyon analiz sonucuna göre ise 2003, 2004 ve 2005 yıllarının etkisi aynı iken 2006 yılının etkisi negatiftir. Bir başka ifade ile ilk uç yılda alkol tüketim alışkanlıklarında herhangi bir değişme yok iken 2006 yılında alkol alışkanlıklarında azalma olmuştur. Gelir ve eğitim düzeyi arttıkça alkol alışkanlığı da artmaktadır. Lojistik regresyon testinin sonucuna göre kırsal ve kentler arasında alkol alışkanlıkları bakımından herhangi bir

istatistikî fark yoktur. Profesyonel meslekler, üst düzey yöneticiler ile teknik personel, büro ve müşteri hizmetleri mesleklerinde çalışanların alkol tüketim alışkanlıklarını birbirine yakın iken ticaret, tarım hayvancılık ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların alkol alışkanlıkları diğer tüm mesleklere göre daha düşüktür.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de haneler düzeyinde alkol tüketim alışkanlığı yaklaşık olarak %8’dir. Daha önce yayınlanan 1994 verileri de dikkate alındığında 1994 yılından 2006’ya kadar analiz edilen yaklaşık 72 bin hanenin 12 yıllık ortalama alkol tüketim oranı %7,5 ile %8 civarındadır. Bir diğer ifade ile Türkiye’de hanelerin %92’sinin aylık harcamalarında alkol tüketimi yer almamaktadır. Düzenli olarak alkol tüketen haneler 2003 ile 2006 yılları arasında alkole her ay ortalama olarak 32 TL ödemişlerdir. Aylık ortalama alkol harcamaları 2003 yılında 26, 2004’te 31, 2005’te 42 ve 2006 yılında da 42 TL’dir. Tablolarda ortaya çıkan sonuçlar alkol tüketiminin haneler düzeyinde arttığını işaret etmektedir.

Kentlerde yaşayan haneler kırsala göre %2 daha fazla alkol tüketmektedir fakat kırsal bölgelerde ikamet eden haneler kentlere oranla alkole 6 TL daha fazla harcama yapmışlardır. Hanehalkı reislerinin yaşları itibarı ile karşılaştırıldığında 29 yaştan başlayarak yaş ilerledikçe alkol tüketim oranları da %1 ile %3 arasında artmaktadır fakat 60 yaş ve üzeri olan hanelerde tekrar en alt seviyeye düşmektedir. Aylık gelir açısından özetlendiğinde en düşük %20’lik dilimde yer alan hanelerden en yüksek %20’lik dilimde yer alanlara kadar alkol tüketim oranı simetrik olarak artmaktadır fakat en yüksek gelir diliminde yer alan hanelerde bile %15’i geçmemektedir. Alkol tüketim alışkanlığına etki eden bir diğer önemli faktör de eğitim seviyesidir. En düşük eğitim seviyesinden en yükseğine alkol tüketim alışkanlıkları %1,6, %5,7, %9,1, %11,3, %19,7 ve %31,2’dir. Tablolarda görüldüğü gibi hanehalkı reisi üniversite mezunu olanların %19,7’si, yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip olanların da %31,2’si düzenli olarak alkol tüketmektedir. Alkol tüketiminde aylık gelir, eğitim ve cinsiyet istatistiksel olarak anlamlı pozitif etkiler yapmaktadır

Alkol tüketimi ve sigara alışkanlıkları birlikte değerlendirildiğinde Avrupa ülkeleri ile Türkiye arasında ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Avrupa ülkelerinin tamamında alkol tüketim alışkanlıkları hane düzeyinde %65-70, sigara alışkanlıkları da %10-15 civarındadır. Türkiye’de ise bu durumun tersi söz konusudur Türkiye’de sigara alışkanlıkları haneler düzeyinde %60-65 iken alkol alışkanlıkları bu araştırma da ortaya çıktığı gibi en fazla %8’dir. Türkiye’de dini ve kültürel nedenler ile düşük olan alkol tüketiminin yerini sigara

doldurmaktadır (Aydın, 2010). Günümüzdeki bütün modern toplumlarda insanların en az %60'ı ya alkol ye da sigara kullanmaktadır. Bu maddeleri kullanma sebepleri ise çok farklıdır. Bazıları keyif ve sosyalleşme için ve bazıları da stresten uzaklaşmak için kullanılmaktadırlar. Türkiye'de sigara içme oranı çok yüksek olduğu için azaltmak artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Fakat alkol tüketiminin de %10'larda olduğu bir ülkede sigarayı bıraktıktan sonra insanların psikolojik olarak tatmin olabilecekleri fazla bir şey kalmamaktadır.

Alkol tüketim kültürü ve alışkanlıkları ile ilgili sosyolog ve halk sağlığı araştırmacılarının Türkiye'de sigara ve alkol tüketimini birlikte farklı acılardan incelemeleri gerekmektedir. Yaklaşık 72 bin hanenin harcama kalemleri incelendiğinde çıkan sonuç haneler düzeyinde %8'dir. Dolayısı ile diğer araştırma sonuçlarında ortaya çıkan %20 abartılıdır. 1994 yılında da %7-8'lerde olan alkol tüketimi 2006 yılına gelindiğinde de aynı orandadır. Türkiye'de alkol tüketiminin en önemli sosyo ekonomik belirleyicileri gelir, eğitim ve cinsiyettir. Gelir ve eğitim arttıkça alkol tüketimi de simetrik olarak artmaktadır fakat en yüksek eğitim grubuna dâhil yüksek lisans ve doktoralı deneklerde bile %30'u geçmemektedir.

Kaynakça

- Alikaşifoğlu M et al. 2004. "Alcohol drinking behaviors among Turkish Lise students. *Turkish Journal of Pediatrics*, 46(1):44-53.
- Aydın, K. Bedlek, A. 2008. "Türkiye'de sigara ve alkol tüketimi alışkanlıklarındaki değişimler" 17. *İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.
- Aydın, Kemal. 2010. "Patterns of smoking habits and tobacco expenditure in Turkey" *Turkish Journal of Public Health*, 2010;8(1): 54-64.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (Statü Institute of Statistics). *1994 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Sonuçları (Household Consumption Expenditure Survey Results 1994)*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. Ankara.
- Ekuklu G et al. 2004. "Alcoholism prevalence and some relate factors in Edirne, Turkey". *Yonsei Medical Journal*, 45(2):207-214.
- Eurostat. 2010. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- Kıran, S. Numan, K. Levent, A. Banu, S. Zühdü, Ş. Ferruh, A. 2006. "İş kazasına bağlı yaralanmalarda alkol kullanımı", *Bağımlılık Dergisi*, 2006, Cilt: 7, Sayı: 3, s:123-128
- OECD, 2010. <http://www.ecosante.org/OCDEENG/812000.html>
- Sozen S., Tuzun B., Fincancı SK. 2007. "Correlation of traffic accident and alcohol concentration". *Journal of Traffic Medicine*, 2000, 27(3-4):91-96. 12. Kalkan S et al. Acute methanol poisonings. <http://www.ias.org.uk/btg/pdfs/general/btgprofiles.pdf>

Türkiye İstatistik Kurumu. 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi Veri Seti, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2004. *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti*” Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2005. *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti*” Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2006. “*Hanehalkı Bütçe Araştırması ve Tüketim Harcamaları veri Seti*”, Ankara.

Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK), 2010. <http://www.tapdk.gov.tr/>

Yeşilay, 2009. “Yeşilay alkol raporu”

http://www.yesilay.org.tr/Raporlar/2009_Alkol_Raporu.pdf

Yusuf Ziya Özcan and Kıvılcım Metin Özcan, “Determinants of Youth Smoking in Turkey, Substance Use and Misuse, Vol. 37(3), 313-336, 2002.

World Health Organization, Regional Office for Europe. 2004. (<http://hfadb.who.dk/hfa>,

World Health Organization, 2004. Country Profile. WHO Global Status Report on Alcohol 2004